

Najnovšie trendy v ustajnení ošípaných s ohľadom na správnu poľnohospodársku prax a welfare

Ing. Ľubomír Botto, CSc.

Výskumný ústav živočíšnej výroby v Nitre

Pojem správnej poľnohospodárskej praxe bol zavedený do slovenskej legislatívy aj prostredníctvom nariadenia komisie Európskych spoločenstiev č. 445/2002, ktoré stanovuje pravidlá pre uplatňovanie nariadenia rady ES č. 1257/1999 o podpore rozvoja vidieka. Pod pojmom *správna poľnohospodárska prax* sa rozumie zoznam štandardov ochrany životného prostredia, bezpečnosti potravín a pohody (welfare) zvierat, ktoré definujú jednotlivé vlády v členských štátoch. Slovensko po vstupe do EÚ realizuje podporné nástroje prostredníctvom Plánu rozvoja vidieka. V rámci opatrenia Plnenie noriem spoločenstva sa realizuje podpora poľnohospodárov na prispôsobenie sa náročným normám v oblasti ochrany životných podmienok zvierat. Minimálne normy na ochranu ošípaných sú zakotvené v *Nariadení vlády SR č. 735/2002 Z.z.*, ktorým boli do legislatívy SR transponované tri predpisy EÚ - smernice rady č. 91/630/EHS a č. 2001/88/ES a smernica komisie č. 2001/93/ES.

Ustajnenie ošípaných musí byť konštruované takým spôsobom, ktorý zvieratám umožní prístup k fyzicky a tepelne pohodlnému priestoru pre ležanie, ktoré je primerane odvodnené a čisté a umožňuje všetkým ošípaným súčasne ležať, normálne odpočívať a vstávať. Ošípané musia byť chované v prostredí s intenzitou osvetlenia aspoň 40 luxov po dobu minimálne 8 hodín denne. V časti objektu, kde sa chovajú ošípané, musí sa zabrániť stálej hlučnosti nad 85 dBA, ale aj stálemu alebo náhlemu hluku. *Podlahy* musia byť hladké, ale nie šmykľavé, a musia byť navrhnuté, konštruované a udržiavané tak, aby ošípaným nespôsobovali úrazy alebo utrpenie. Musia byť prispôsobené veľkosti a hmotnosti ošípaných a ak sú bez podstielky, musia byť pevné, rovné a stabilné. Ak sú ošípané chované v skupinách na roštovej podlahe, otvory medzi latkami roštu môžu mať najviac 11 mm pre ciciaky, 14 mm pre odstavčatá, 18 mm pre chovné ošípané a 20 mm pre prasničky a prasnice. Najužšia latka roštu musí mať 50 mm pre ciciaky a odstavčatá a 80 mm pre chovné ošípané, prasničky a prasnice. Podľa nariadenia vlády č. 735/2002 tieto požiadavky platia pre všetky typy roštov, čo je však v rozpore so smernicou rady 2001/88/ES, podľa ktorej uvedené požiadavky sa týkajú iba podláh z betónových roštov.

Zapúšťané a prasnú prasnice sa ustajňujú v individuálnych boxoch, v skupinových kotercoch alebo boxových kotercoch s bezpodstielkovou prevádzkou alebo s využitím podstielania. Z hľadiska welfare zvierat je vhodnejšie podstielané skupinové ustajnenie. V zmysle platnej legislatívy vážnou zmenou v ustajnení prasníc a prasničiek je, že počas obdobia začínajúceho 4. týždňom po zapustení a končiaceho jeden týždeň pred očakávaným prasením musia byť ustajnené skupinovo. Dĺžka strán koterca, v ktorom sa skupina ošípaných chová, musí byť väčšia ako 2,8 m. Ak skupina ošípaných chovaných v kotercoch má menej ako 6 jedincov, dĺžka strán koterca musí byť väčšia ako 2,4 m. V skupinovom ustajnení celková voľná plocha podlahy dostupná pre všetky prasničky po zapustení musí byť najmenej 1,64 m² a pre prasnice najmenej 2,25 m². Ak sa tieto ošípané chovajú v skupinách s menej ako 6 jedincami, voľná plocha podlahy sa musí zväčšiť o 10 %. Ak sa chovajú v skupinách so 40 a viac jedincami, voľná plocha podlahy môže byť o 10 % menšia. Pritom z celkovej dostupnej plochy musí mať podlaha pre prasničku po zapustení najmenej 0,95 m² a pre prasnú prasnicu 1,3 m² súvislý pevný povrch, ktorej otvory pre odvodnenie nepresahujú 15 % jej plochy. Jestvujúce chovy musia uvedené požiadavky spĺňať od 1.1.2013, ale novopostavené, rekonštruované a po prvýkrát uvedené do prevádzky po 1.1.2003 s okamžitou platnosťou.

S ohľadom na požiadavky smerníc EÚ týkajúcich sa ochrany ošípaných sa zvyšuje podiel voľného skupinového chovu prasníc s využitím automatických krmných boxov. V súčasnosti sa tento systém využíva pre všetky kategórie prasníc. Základnou požiadavkou je, aby

ustajňovací objekt bol riešený v súlade s poznatkami o správaní zvierat. Pri ustajnení zapúšťaných a odstavených prasníc (v tzv. eroscentre) je dôležitým faktorom priamy kontakt s kancom (vyhľadávačom). Koterce pre kance sa musia situovať a konštruovať tak, aby sa kance mohli otáčať, počuť, cítiť a vidieť ostatné ošípané. Voľná plocha podlahy koterca pre dospelého kance musí mať najmenej 6 m². Ak sa koterec používa aj na prirodzené pripúšťanie, dostupná plocha podlahy musí mať pre dospelého kance najmenej 10 m² a v koterci nesmú byť žiadne prekážky. Od 1.1.2005 tieto zásady musia spĺňať bez rozdielu všetky chovy.

Vysokoprasné a dojčiacie prasnice je možné ustajniť v podstielaných či bezpodstielkových individuálnych pôrodných kotercoch s voľným pohybom prasnice, dočasne obmedzeným pohybom alebo trvalo obmedzeným pohybom. Pri voľnom skupinovom chove sa pre prasnice s prasiatkami využíva kombinácia individuálneho ustajnenia (do 10. až 14. dňa po oprasení) a skupinového ustajnenia obyčajne v podstielaných skupinových kotercoch. Z hľadiska prirodzených potrieb a životnej pohody vhodnejšie podmienky umožňujú podstielané koterce s voľným resp. s dočasne obmedzeným pohybom. V týchto kotercoch musia byť proti zaľahnutiu prasiatok k dispozícii ochranné zábrany. Riešenie všetkých typov pôrodných kotercoch má umožniť dobrý prístup ošetrovateľa k prasnici i prasiatkam. Dôležité je zabezpečiť podstatne odlišné teplotné nároky pre prasnice a prasiatka.

Odstavčatá a výkrmové ošípané sa ustajňujú v skupinových kotercoch s roštovou podlahou alebo s pevným ležiskom a roštovým kaliskom (bez podstielky alebo s podstielaným ležiskom), ďalej v kotercoch s hlbokou resp. narastajúcou podstielkou alebo v kotercoch s denným podstielaním a odstraňovaním hnoja. Rozšíreným typom ustajnenia odstavčiat sú vyvýšené jednopodlažné koterce s roštovou podlahou, v ktorých sa dá dosiahnuť vysoký stupeň hygieny, ak sa zabezpečí vhodná mikroklima a dodrží hustota obsadenia. Obdobne to platí aj pre výkrmové ošípané. Odstav pred dovŕšením veku 28 dní nie je povolený okrem prípadov, že by neskorší odstav nepriaznivo vplýval na welfare alebo zdravie matky alebo prasiatka. Odstav vo veku 21 dní sa môže realizovať vtedy, ak sa prasiatka premiestnia do špecializovaného ustajnenia, ktoré bude prázdne, dôkladne vyčistené a vydezinfikované pred naskladnením novej skupiny (turnusový odstav) a ktoré je oddelené od ustajnenia prasníc, aby sa minimalizoval prenos chorôb na prasiatka.

Pri skupinovom ustajnení odstavčiat, chovných a výkrmových ošípaných je potrebné zabezpečiť minimálne využiteľnú voľnú plochu podlahy v závislosti od ich hmotnosti (tab. 1). Zabezpečenie dostatočnej plochy je dôležité najmä v období s vysokými teplotami, kedy ošípané zaujímajú polohu ležania na boku s odstupom.

Tabuľka 1. Minimálne ustajňovacie plochy podľa živej hmotnosti ošípaných

Kategória ošípaných ustajnených v skupinovom kotercoch	Živá hmotnosť ošípaných	Minimálna voľne dostupná plocha podlahy
	kg	m ² .ks ⁻¹
Odstavčatá, chovné ošípané a ošípané vo výkrme (okrem zapustených prasničiek a prasnic)	do 10	0,15
	nad 10 do 20	0,20
	nad 20 do 30	0,30
	nad 30 do 50	0,40
	nad 50 do 85	0,55
	nad 85 do 110	0,65
	nad 110	1,00

Pri väčších koncentráciách i naďalej bude prevládať bezpodstielkové ustajnenie. Plochy roštov pre odstavčatá sa redukujú na 2/3 plochy koterca a vo výkrme na 1/3 až 2/3 s tým, že zrejme v budúcnosti sa uplatní požiadavka na 1/3 pevnej plochy, 1/3 zaroštovanej a 1/3 tzv. drenážovanej plochy s iba 10 % otvorov. V zmysle platnej legislatívy je potrebné v týchto

systémoch ustajnenia zabezpečiť ošípaným hranie resp. obohatenie prostredia poskytnutím vhodných materiálov (prostriedkov). Z podstielaných technológií sa viac využíva ustajnenie na narastajúcej alebo hlbokjej podstielke. Z hľadiska welfare a produkcie emisií za vhodné sú považované systémy ustajnenia s čiastočne zarošтовanou podlahou a so zvýšeným sklonom podlahy, ktorý sa v našich podmienkach prakticky nevyužíva.

Vo všetkých technológiách je veľmi dôležité zabezpečiť účinné vetranie maštale a optimálnu mikroklimu.

Záver

Uplatnením vhodného technologického systému chovu ošípaných a zabezpečením optimálneho chovného prostredia sa vytvárajú predpoklady pre dosiahnutie priaznivých výsledkov v chove. Predpokladom toho je zabezpečenie správnych parametrov ustajňovacích priestorov a požiadaviek týkajúcich sa welfare pre každú kategóriu ošípaných v zmysle platnej legislatívy. Uplatňovaním zásad správnej poľnohospodárskej praxe v oblasti welfare ošípaných je možné získať prostriedky z fondu EÚ na modernizáciu, rekonštrukciu a výstavbu zariadení v chovoch ošípaných.

Obr. 1 Pohodlné ležanie prasníc v dobre riešenom skupinovom ustajnení

Obr. 2 Spoločné ustajnenie prasníc s ciciakmi v skupinovej pôrodnici